

Negeri Melayu Pahang Tidak Dijajah: Satu Analisis Dokumen Perundangan Sehingga Triti 1948

BITARA

Volume 7, Issue 2, 2024: 116-140
© The Author(s) 2024
e-ISSN: 2600-9080
<http://www.bitarajournal.com>
Received: 1 March 2024
Accepted: 15 March 2024
Published: 27 March 2024

[*The Malay State of Pahang Was Not Colonized: An Analysis of Legal Documents Until The Treaty of 1948*]

Wan Ahmad Fauzi Wan Husain^{1*}, Ahmad Farid Abd Jalal² & Mohamed Anwar Omardin³

- 1 Institut Antarabangsa Pemikiran Islam dan Tamadun, Universiti Islam Antarabangsa Malaysia, P.O. Box 10, 50728 Kuala Lumpur, MALAYSIA
& Fakulti Pengurusan Industri, Universiti Malaysia Pahang Al-Sultan Abdullah 26600 Pekan Pahang, MALAYSIA
E-mail: wanfauzi@iium.edu.my
- 2 Institute for Advanced Studies, Universiti Malaya, Advanced Studies Complex, 50603 Kuala Lumpur, Federal Territory of Kuala Lumpur, MALAYSIA; Perbadanan Muzium Negeri Pahang (Muzium Pahang, Jalan Sultan Ahmad, Kampung Pancur, 26600 Pekan, Pahang, MALAYSIA. email: farid.museumpahang@gmail.com.
- 3 Asian e University, Wisma Subang Jaya, No.106, Jalan SS 15/4, 47500 Subang Jaya, Selangor, MALAYSIA.
email: mohamed.anwar@aeu.edu.my

*Corresponding Author; email: wanfauzi@iium.edu.my

Abstrak

Pahang secara berasingan menandatangani triti untuk membentuk kerajaan sementara di Tanah Melayu pada tahun 1948. Sejarah Tanah Melayu seperti dipersembahkan dalam sistem pendidikan negara tidak mencerminkan fakta mengenai kedudukan Negeri Melayu termasuk Pahang yang diperintah oleh Sultan yang berdaulat. Pandangan popular itu mendakwa bahawa terdapat dua tempoh masa Negeri Melayu dijajah oleh British; pertama, selepas Perjanjian Pangkor 1874, dan kedua, apabila Malayan Union diperkenalkan pada 1 April 1946. Untuk tempoh yang panjang, negeri yang dijajah dikumpulkan secara sewenang-wenangnya tanpa merujuk kepada peruntukan undang-undang dan dokumen khusus negeri tersebut. Artikel ini menyiasat kedudukan Negeri Melayu Pahang dari tarikh triti pertamanya dengan British sehingga Triti 1948. Kajian ini bersifat kualitatif menggunakan metodologi sejarah undang-undang dan analisis kandungan berdasarkan sumber primer dengan menggunakan Kerangka Negeri Dijajah. Bukti berdasarkan aspek undang-undang adalah yang paling berwibawa untuk menjawab isu sama ada Negeri Melayu Pahang telah dijajah oleh British. Dapatan kajian mengesahkan bahawa kedaulatan Negeri Melayu Pahang terletak pada pemerintahannya mengikut adat Melayu. Triti Pahang 1948 memelihara kedaulatan rajanya dan memperkenalkan satu bentuk perlembagaan moden sekaligus menjadi asas kepada pembentukan Persekutuan Tanah Melayu pada tahun 1957, yang kemudiannya Malaysia.

Kata kunci: Kerangka Negeri Dijajah, Negeri Melayu Pahang, Campur tangan, Jawatankuasa Kerja Perlembagaan 1946, Triti Pahang 1948.

Abstract

Pahang severally and jointly signed a treaty to form an interim government in Malaya in 1948. The history of Malaya, as presented in the country's education system, does not reflect the facts about the position of the Malay State vis. a vis. Pahang, which is ruled by the sovereign Sultan. The popular view claims that there were two periods of time when the Malay States were colonized by the British; first, after the Pangkor Treaty of 1874, and second, when the Malayan Union was introduced on 1 April 1946. For a long period, colonized states were aggregated arbitrarily without relying on legal

provisions and documents of the particular states in question. This article investigates the position of the Malay State of Pahang from the date of its first treaty with the British until the Treaty of 1948. This study is qualitative using legal history methodology and content analysis based on premier sources by applying the Colonized State Framework Test. The evidence based on the legal aspect is the most authoritative to answer the issue of whether the Malay State of Pahang was colonized by the British. The findings affirm that the sovereignty of the Malay State of Pahang resides in its ruler according to Malay custom. Pahang Treaty of 1948 preserved the sovereignty of its ruler and introduced a modern form of constitution, hence becoming the foundation for the formation of the Federation of Malaya in 1957, which later Malaysia.

Keywords: Colonized State Framework, the Malay State of Pahang, Intervention, Constitutional Working Committee of 1946, Pahang Treaty of 1948

Cite This Article:

Wan Ahmad Fauzi Wan Husain, Ahmad Farid Abd Jalal & Mohamed Anwar Oardin. (2024). Negeri Melayu Pahang Tidak Dijajah: Satu Analisis Dokumen Perundangan Sehingga Triti 1948 [The Malay State of Pahang Was Not Colonized: An Analysis of Legal Documents Until The Treaty of 1948]. *BITARA International Journal of Civilizational Studies and Human Sciences* 7(2): 116-140.

Pengenalan

Pahang turut menandatangani Perjanjian Negeri bagi maksud pembentukan sebuah kerajaan Persekutuan interim di Tanah Melayu pada tahun 1948. Perjanjian tersebut dikenali juga sebagai Triti Pahang 1948. Untuk mengelakkan kekeliruan, perlu dinyatakan istilah perjanjian dan triti sering digunakan bertukar ganti apabila merujuk dokumen yang sama. Berbeza dengan maklumat yang tercatat dalam dokumen perundangan tempatan, persejarahan Tanah Melayu yang diperturunkan dalam sistem pendidikan negara menggambarkan Negeri Melayu terjajah bersekali dengan Negeri Selat Pulau Pinang dan Melaka akibat sistem nasihat yang diperkenalkan oleh British. Pandangan popular mendakwa terdapat dua jangka masa Negeri Melayu dijajah oleh British; Pertama, selepas Perjanjian Pangkor 1874 dan kedua, apabila *Malayan Union* diperkenalkan pada 1 April 1946.

Kamus Cambridge (2024) mentakrifkan sebuah tanah jajahan (*a colony*) sebagai negara atau kawasan yang dikawal secara politik oleh negara yang lebih berkuasa yang biasanya berada jauh seperti Australia dan New Zealand merupakan bekas jajahan Britain.

Ringkasan Sejarah Malaysia dalam website *Malaysia Official Digital Services Portal* (2024) memberikan keterangan seperti yang berikut:

Pada tahun 1511, Melaka jatuh ke tangan Portugis dan bermula dari tahun inilah Tanah Melayu berada dalam era penjajahan. Selepas itu, Tanah Melayu jatuh ke tangan Belanda pada tahun 1641 dan akhirnya jatuh pula ke tangan British pada tahun 1824 melalui Perjanjian Inggeris-Belanda. British telah campur tangan dalam semua urusan pentadbiran Tanah Melayu yang sebelum ini diuruskan oleh Raja-Raja Melayu dengan bantuan pembesar-pembesar negeri. Campur tangan British ini telah menimbulkan rasa tidak puas hati dalam kalangan penduduk tempatan. Beberapa individu bangkit menentang penjajah antaranya di beberapa buah negeri seperti Dol Said, Tok Janggut, Datuk Bahaman, Rentap, Datuk Maharajalela, Rosli Dhoby dan beberapa tokoh yang lain.... Sekembalinya Tunku Abdul Rahman Putra Al-Haj dari London, Tunku telah

membuat pengisytiharan kemerdekaan Persekutuan Tanah Melayu di Padang Bandar Hilir, Melaka pada 20 Februari 1956. Pada 27 Mei 1961, Tunku Abdul Rahman Putra Al-Haj telah mencadangkan penggabungan lima buah jajahan iaitu Persekutuan Tanah Melayu, Singapura, Sabah, Sarawak dan Brunei untuk membentuk sebuah negara yang baharu.

Tanah Melayu dianggap terjajah bukan sahaja dalam kalangan masyarakat awam, bahkan oleh ramai sarjana dan agensi kerajaan sendiri. Kenyataan begini mengandungi kekhilafan yang serius. Antaranya, jika benar raja-raja Melayu termasuklah Sultan Pahang pernah kehilangan kedaulatan lantaran Triti Pangkor dan lain-lain triti, kenapakah perlunya pihak British menghantar wakil mereka, iaitu Harold MacMichael, ke Negeri Melayu untuk mendapatkan tanda tangan raja-raja Melayu melalui Triti MacMichael 1945 bagi membolehkan mereka menjalankan Dasar Malayan Union? Sekiranya, benar raja-raja Melayu sudah kehilangan kedaulatan sejak termeterainya Triti Pangkor 1874 serta pelbagai triti dan polisi penasihat British selepas itu, pastilah pihak British boleh sahaja menguatkuasakan *Foreign Jurisdiction Act, 1890* tanpa memerlukan persetujuan raja-raja Melayu.

David Hawkins (1972:8), salah seorang peguam yang berada dalam situasi sebenar pada zaman tersebut menegaskan, "*The Malayan Union existed in name only for nearly two years; the major constitutional changes never implemented.*" Sehubungan itu, Abdul Aziz Bari (2003:128) menegaskan, "*The Malayan Union was never implemented.*" Penegasan yang sama diberikan oleh Heng *et al.* (1988:46), "*The Malayan Union plan, however, was never fully implemented.*" Satu senarai nama yang panjang boleh diberikan, namun, penjelasan oleh para pengkaji tersebut sudah memadai menjelaskan hakikat sebenar Malayan Union.

Penulisan lepas yang dihasilkan oleh para sarjana kebanyakannya masih terbawa-bawa dengan naratif Negeri Melayu dijajah kerana takrifan penjajahan dibuat secara rambang tanpa merujuk kepada konsep sebenar penjajahan dari aspek perundangan malah pemerhatian dokumen perundangan tempatan yang berwibawa. Artikel ini menyiasat kedudukan Negeri Melayu Pahang sebelum 1 Februari 1948 berlandaskan pelbagai dokumen perundangan primer menerusi Kerangka Negeri Dijajah. Tanggal 1 Februari 1948 ialah tarikh kuat kuasanya Persekutuan Tanah Melayu, sebuah pemerintahan interim.

Walaupun kajian ini menyiasat kedudukan Negeri Melayu Pahang sebelum Triti pertamanya dengan British sehinggalah Triti Pahang 1948, namun begitu artikel ini tidak mengupas secara terperinci kandungan Triti tersebut. Seperti dinyatakan lebih awal, pembentukan *Malayan Union* dikatakan tempoh masa kedua Tanah Melayu dijajah, maka ada baiknya kupasan kesan Triti Pahang 1948 secara mendalam dibuat dalam penulisan berasingan.

Kedaulatan itu amat berkaitan rapat dengan prinsip penggubalan undang-undang serta keabsahan tindakan eksekutif dan kehakiman berlandaskan prinsip kedaulatan undang-undang. Hasil kajian ini dapat menilai semula keabsahan naratif yang selama ini mengabaikan prinsip undang-undang dan kekhilafan penaakulan dokumen perundangan tempatan. Pemerhatian dalam artikel ini juga dapat membina semula naratif persejarahan tanah air yang dibangunkan dari kaca dikotomi yang selama ini mengabaikan sudut pandang watan.

Metodologi

Kajian ini bersifat kualitatif menggunakan bentuk sejarah perundangan (*legal history*) dan analisis kandungan (*content analysis*) bersumberkan dokumen primer seperti Triti Pahang 1887, Warkah Sultan Ahmad al-Muadzam Shah bertarikh 24 Ogos 1888, Surat balas Sir Cecil Clementi Smith bertarikh 8 September 1888, Pemasyhuran Titah 1889, Triti Pahang (MacMichael) 1945, Laporan Jawatankuasa Kerja Perlembagaan 1946 dan Triti Pahang 1948. Keterangan tersebut adalah antara bukti paling berwibawa untuk menjawab isu samada Negeri Melayu Pahang secara khususnya, dan Negeri Melayu lain dijajah oleh British.

Kesemua kandungan dokumen tersebut dianalisis dari aspek perundangan dengan menggunakan jurisprudens watan. Metodologi jurisprudens watan menganalisis isu dan tafsiran undang-undang berdasarkan teks perlembagaan itu sendiri, statut, dan prinsip undang-undang yang diterima dalam kerangka kedaulatannya. Dengan berbuat demikian, aspek kedaulatan, sejarah tempatan, dan adat istiadat dianalisis untuk menentukan sistem perlembagaan sesebuah negara atau kerajaan yang mengandungi falsafah, doktrin, dan prinsipnya. Adat ini merangkumi undang-undang, amalan, budaya, konvensyen, dan definisi istilah yang mencerminkan kefahaman tempatan dari perspektif falsafah dan linguistiknya (Wan Ahmad Fauzi, 2021).

Watan di sini bermaksud elemen tempatan tanah air yang disokong oleh sumber perundangan dari sudut yang tidak terbatas kepada falsafah, pemikiran, doktrin, sistem politik, perundangan, adat dan etos.

Pembinaan Kerangka Negeri Dijajah

Penjajahan menunjukkan keadaan yang ditewaskan, kehilangan kedudukan tertinggi, terhapusnya penguasaan penuh dan wujudnya kuasa asing yang menggantikan pemerintah tempatan di dalam wilayah kekuasaannya. Lantaran penjajahan itu adalah satu istilah yang berlawanan dengan kedaulatan. Kedaulatan itu menurut sarjana undang-undang secara umumnya ialah kuasa agung di dalam suatu wilayah pemerintahan.

Strang (1996:25) membahaskan tentang kesan *colonial imperialism* sebagai satu bentuk penjajahan. Menurutnya imperialisme penjajah melibatkan konflik terhadap siapa yang memiliki atau mengawal apa. Penjelasan biasa mengenai konflik yang sangat nyata ini biasanya menunjukkan pelbagai prinsip realistik: perbezaan kuasa secara mudah, pemacu ekonomi atau politik dalam kuasa imperialis, corak kerjasama antara orang Barat dan bukan orang Barat, dan persaingan antara kuasa dalam sistem negara anarki.

Tambah beliau:

"Kedaulatan bukan Barat secara aktif dinyahabsah dalam komuniti negara dan masyarakat Barat, Penyahabsahan politi bukan barat ini penting dalam menstrukturkan laluan konvensional ke arah penguasaan penjajah, dan dalam menstrukturkan model penentangan atau penyesuaian yang kadang-kadang membawa kepada pengiktirafan politi bukan Barat sebagai negara berdaulat."

Seterusnya menurut Strang (1996:26):

"Imperialisme penjajah difahami di sini sebagai pengembangan empayar rasmi penguasaan asing. Contoh yang paling menyengat melibatkan pengilhakan (*annexation*) negara bukan Barat sebagai pemilikan penjajah ketatanegaraan Barat. Kawalan menyeluruh juga timbul melalui hubungan protektorat, di mana seorang pemerintah bukan Barat mengekalkan kuasa dalaman tetapi menyerahkan arahan ke atas hal ehwal luar negeri dan "keperibadian antarabangsa" penuh kepada kuasa melindungi."

Satu lagi kenyataan penting Strang (1996:32) ialah pada awal abad kesembilan belas, analisis positif telah menambah tanggapan undang-undang semula jadi. Di sini hak dan tugas undang-undang antarabangsa dilihat tidak seperti wujud dalam keadaan manusia tetapi sebagai produk sejarah konkrit. Peralihan penaakulan ini, sebahagian daripada pembentukan semula pemikiran Barat yang jauh lebih besar, banyak mengurangkan kebimbangan terhadap kedaulatan bukan Eropah. Dari tahun 1830-an hingga 1920-an, peguam antarabangsa bercakap tentang "keluarga negara" yang mana negara bukan Barat mungkin kerana beberapa sebab diterima kedaulatannya. Orang bukan Barat dilihat gagal memahami keperluan undang-undang antarabangsa Barat, dan secara berperlembagaan gagal untuk membuat rayuan mengikut kaedahnya. Sebagai contoh, pengilhakan (*annexation*) negara Asia atau Afrika boleh dipertikaikan secara sah oleh saingan kuasa Eropah, tetapi bukan oleh negara yang dijajah itu sendiri.

Hinsley (1986:1), seorang pakar sains politik terkemuka mentakrifkan kedaulatan seperti yang berikut:

Kedaulatan, teori atau andaian tentang kuasa politik, bertujuan untuk membina kuasa itu. Walaupun kita bercakap itu secara longgar sebagai suatu yang konkrit yang mungkin hilang atau diambil, terhakis atau bertambah, kedaulatan bukanlah suatu fakta. Ia adalah satu konsep yang telah digunakan oleh orang yang dalam keadaan tertentu-kualiti yang mereka telah sumbangkan atau tuntutan yang mereka telah kembalikan-kepada kuasa politik yang mereka atau orang lain laksanakan.

Takrifan Hinsley menunjukkan kedaulatan itu adalah falsafah undang-undang yang tidak terbatas kepada pelaksanaan kuasa politik. Wolff (1990) dalam Philpott (2023) mentakrifkannya sebagai hak untuk memerintah dan secara timbal balasnya hak untuk dipatuhi. Menurut Philpott (2023):

apa yang paling penting di sini ialah istilah "hak" yang menandakan legitimasi. Pemegang kedaulatan memperoleh kuasa dari beberapa sumber legitimasi yang diakui bersama; undang-undang semula jadi, mandat ilahi, undang-undang keturunan, perlembagaan, bahkan undang-undang antarabangsa. Dalam era kontemporari, terdapat beberapa badan undang-undang yang menjadi sumber kedaulatan seperti raja, perlembagaan dan parlimen.

Perbahasan terperinci tentang kedaulatan boleh dirujuk dalam *Kedaulatan Malaysia: Governan Utama Negara* (Wan Ahmad Fauzi, 2022). Kuasa kedaulatan dinilai dari sudut pihak yang memegang sumber kepada keabsahan kuasa legislatif, eksekutif dan kehakiman. Selagi tidak berlaku perlucutan kuasa kedaulatannya, pemilik kuasa kedaulatan itu boleh membenarkan pihak lain melaksanakan ketiga-tiga fungsi kuasa tersebut. Sebuah pemerintahan tidak wajar disifatkan sebagai dijajah selagi kuasa kedaulatan masih kekal dipegang oleh pemerintah tempatannya. Ini adalah kerana penjajahan itu berpangkal kepada perlucutan kuasa dan perpindahan kuasa kedaulatan pemerintah tempatan kepada kuasa asing.

Menurut Dixon (2013), terdapat lapan keadaan bagaimana kuasa kedaulatan diperolehi, iaitu:

1. Pelaksanaan kawalan berkesan- pendudukan dan preskripsi
2. Penemuan.
3. Penyerahan dan perjanjian (*Cession and treaty*).
4. Penggunaan kekerasan – penaklukan (*Use of force – conquest*).
5. Pertambahan wilayah
6. Keputusan kehakiman
7. *Uti possidetis* dan prinsip lain yang berkaitan dengan pemerolehan wilayah.
8. Penentuan nasib sendiri.

Kerangka Negeri Dijajah dalam konteks kajian ini dibina secara khusus untuk menguji kedudukan Negeri Melayu Pahang berlandaskan undang-undang antarabangsa samada berlaku penggantian kuasa kedaulatan tempatannya oleh kuasa luar (*acquisition of sovereignty*). Negeri Melayu Pahang bukanlah sebuah wilayah yang tidak bertuan, dalam istilah undang-undang antarabangsa dipanggil sebagai *terra nullius*. Negeri Melayu Pahang ialah sebuah kesultanan berdaulat yang mempunyai sistem pemerintahan tersendiri mengikut adat Melayu.

Isu yang sering dibahaskan oleh ramai sarjana, ahli politik dan orang awam ialah kesan pengaruh British melalui sistem nasihat di Negeri Melayu termasuklah Negeri Melayu Pahang sehingga menimbulkan dakwaan Kesultanan Pahang dijajah.

Berdasarkan premis yang dibahaskan dan kedudukan Negeri Melayu Pahang dari sudut lapan keadaan tersebut, hanya dua keadaan iaitu *cession* dan *under conquest* menjadi kayu pengukur yang paling berwibawa dalam penilaian terhadap cabaran kelestarian kedaulatannya. *Cession* menurut *Oxford Public International Law* (2024) ialah:

“an understanding under international law by which territory is transferred from one State to another with the consent of both States. It is one of the modes by which States can lawfully acquire territory (Territory, Acquisition), and since it is based on mutual consent, it is presumably today the mode having the greatest practical relevance. As it necessarily entails a change of territory, cession entails a case of State succession, ie of the replacement of one State by another in the responsibility for the international relations of the territory...”

Pengertian *cession* di Tanah Melayu perlu dirujuk kepada amalan yang pernah berlaku melalui perjanjian terdahulu. Rujukan kepada amalan tempatan mempunyai kesan perundangan kerana prinsip tersebut diiktiraf sendiri oleh British melalui doktrin keadaan tempatan (*local circumstances*). Doktrin keadaan tempatan bermaksud pemakaian undang-undang Inggeris di Tanah Melayu tidaklah mutlak tetapi tertakluk kepada keadaan tempatan yang membenarkannya. Dalam kes Negeri Selat *Yeap Cheah Neo v Ong Cheng Neo* [1875], Sir Montague Smith bagi pihak Jawatankuasa Kehakiman Majlis Privy berkata:

“In applying this general principle [the applicability of English law to the Straits Settlements], it has been held that statutes relating to matters and exigencies peculiar to the local conditions of England, and which are not adapted to the circumstances of the colony, do not become a part of its law, although the general law of England may be introduced into it.”

Doktrin keadaan tempatan turut terpakai di Negeri Melayu melalui pengenalan Enakmen Undang-Undang Sivil 1937 di Negeri Melayu Bersekutu kemudiannya diluaskan pemakaiannya kepada Negeri Melayu Bersekutu melalui Ordinan Undang-Undang Sivil (Penguasaan) 1951. Selain itu, batasan prinsip undang-undang Inggeris di Tanah Melayu turut dijelaskan oleh Hakim Maxwell dalam kes *Chulas lwn Kolsom binte Seydo Malim* [1867]:

Soal sejauh mana common law England dapat dikuatkuasakan terhadap bangsa yang mempunyai agama dan undang-undang kelaziman yang berlainan telah beberapa kali timbul di Mahkamah ini dan jarang sekali terlepas daripada kesulitan. Telah berkali-kali diputuskan sebagai doktrin dalam undang-undang kita bahawa peraturan tersebut tidak terpakai kepada bangsa itu apabila pemakaian peraturan itu akan membawa kezaliman dan penindasan. Oleh yang demikian, undang-undang bigamy tidak dikuatkuasakan terhadap orang Islam. Jika undang-undang jenayah boleh dilenturkan demi keperluan keadilan semula jadi, maka undang-undang sivil haruslah boleh dilenturkan juga, dan dalam keadaan ketika undang-undang kita sama sekali tidak sesuai bagi bangsa asing, maka undang-undang mereka sendiri mestilah digunakan atas prinsip dan sekatan yang sama seperti undang-undang asing...

Peruntukan statut dan *obiter dictum* Hakim Maxwell menunjukkan pemakaian prinsip undang-undang Inggeris mempunyai syarat begitu juga halnya tindakan eksekutif British di Tanah Melayu turut tertakluk kepada prinsip kedaulatan undang-undang.

Artikel ini mengemukakan tiga dokumen mengandungi peruntukan mengikut amalan di Tanah Melayu yang menunjukkan niat dan persetujuan untuk menyerahkan kedaulatan kepada pihak lain, iaitu:

1. Perjanjian Perak bertarikh 18 Oktober, 1826 antara Paduka Sri Sultan Abdullah Maalum Shah dengan Kepten James Low yang berbunyi, *“The Sultan, who governs the whole of the Perak Country and its dependencies, has this day, in the month and year herein specified, given over and ceded to the Honourable the East India Company of England, to be under its government henceforward and forever, the Pulo Dinding and*

- the Islands of Pangkor....., to be kept and governed by them, and to be placed under any one of their governments as they may think fit.”*
2. Perjanjian antara Sultan Ali dengan Temenggong Daing Ibrahim bertarikh 10 Mac, 1855 yang berbunyi, *“1st. His Highness Ally Iskandar Shah bin Sultan Hussain Mohomed Shah, for himself and successors, does hereby cede in full sovereignty and absolute property to His Highness Datu Tumungong Daing Ibrahim Sri Maharajah bin Tumungong Abdul Rahman Sri Maharajah, his heirs and successors forever, the whole of the territory of Johore within the Malayan Peninsula and its dependencies, with the exception of the Kassang territory hereinafter mentioned.”*
  3. Warkah Dato’ Klana Petra Syed Abdul Rahman al-Kadri, pemerintah Luak Sungai Ujong berhubung dengan penyerahan sebidang tanah seluas 94 ekar bernama Simpang bertarikh 31 Mei 1877 yang berbunyi, *“This piece of land I, of my own free will, cede to the Queen’s Government, Her Heirs and successors forever to be under the jurisdiction of the Queen’s Government, Her Heirs and successors.”*

Berdasarkan rujukan dokumen perundangan Perjanjian Perak bertarikh 18 Oktober 1826, Perjanjian antara Sultan Ali dengan Temenggong Daing Ibrahim bertarikh 10 Mac 1855 dan Warkah Dato’ Klana Petra Syed Abdul Rahman al-Kadri bertarikh 31 Mei 1877, dapat dirumuskan bahawa dalam kes yang melibatkan perjanjian, pemindahan kuasa kedaulatan dalam kewilayahan tertentu hanya berlaku jika sekiranya kuasa tersebut diserahkan secara mutlak. Dengan kata lain, suatu wilayah dalam kekuasaan pemerintah tempatan akan bertukar tangan menjadi tanah jajahan pihak lain selepas berlaku pemindahan kuasa kedaulatan secara sah mengikut perjanjian atau suratcara perundangan. Ia boleh berlaku hanya ke atas sebahagian wilayah milik pemerintah tempatan atau keseluruhannya. Kuasa kedaulatan tempatan juga boleh dirampas melalui penaklukan.

Dalam *Island of Palmas Case (Netherlands, USA), The Hague, 4 April 1928 Volume II pp. 829-871*, Mahkamah Tetap Arbitrasi (*Permanent Court of Arbitration*) membicarakan isu pertikaian hak kedaulatan ke atas Pulau Palmas antara Amerika Syarikat dengan Netherlands. Kes tersebut berbangkit daripada tuntutan Amerika Syarikat bahawa kuasa kedaulatannya ke atas Pulau Palmas diperolehi daripada Sepanyol melalui penyerahan kuasa kedaulatan di bawah Triti Paris 1898. Tuntutan Amerika Syarikat itu gagal kerana Arbitrator memutuskan, *“no presumption in favor of Spanish sovereignty can be based in international law on the titles invoked by the United States as successors of Spain.”* Prinsip undang-undang daripada keputusan tersebut ialah pihak yang tidak memiliki kedaulatan ke atas suatu wilayah tidak boleh menyerahkan hak tersebut kepada pihak lain.

Pertikaian berbangkit tuntutan wilayah milik pemerintah berdaulat lain termasuk juga dalam pengadilan Mahkamah Tetap Keadilan Antarabangsa (*Parmanent Court of International Justice*). Dalam kes *Legal Status of Eastern Greenland (Den. v. Nor.)*, 1933 P.C.I.J. (ser. A/B) No. 53 (Apr. 5), Mahkamah Tetap Keadilan Antarabangsa membicarakan status perundangan Greenland Timur yang menjadi pertikaian apabila Kerajaan Diraja Denmark menyaman Kerajaan Diraja Norway. Ini kerana pada 10 Julai 1931, Kerajaan Diraja Norway menerbitkan pengisytiharan untuk terus menduduki wilayah tertentu di Greenland Timur, yang, dalam tuntutan Kerajaan Denmark, tertakluk kepada kedaulatan Mahkota Denmark. Permohonan itu untuk penghakiman Mahkamah bahawa "pengisytiharan pendudukan yang disebutkan di atas

dan apa-apa langkah yang diambil dalam hal ini oleh Kerajaan Norway merupakan pelanggaran terhadap keadaan undang-undang yang sedia ada dan sewajarnya menyalahi undang-undang dan tidak sah".

Artikel 52 *Vienna Convention on the law of treaty 1969* memperuntukkan, "*treaty is void if its conclusion has been procured by the threat or use of force in violation of the principles of International law embodied in the Charter of the United Nations*". Dua kes yang melibatkan guaman antara dua buah negara berdaulat itu dan Konvensyen Vienna dipetik untuk menunjukkan tindakan suatu negeri asing dalam hal ehwal tempatan negeri lain boleh dicabar di forum pengadilan antarabangsa.

Conquest pula dari sudut undang-undang antarabangsa menurut Britannica (2024), ialah:

"the acquisition of territory through force, especially by a victorious state in a [war](#) at the expense of a defeated state. An effective conquest takes place when physical appropriation of territory ([annexation](#)) is followed by "subjugation" (i.e., the legal process of transferring title)."

Satu lagi istilah popular apabila membahaskan hubungan antara kuasa asing dengan negeri lain ialah campur tangan. Terdapat dua kategori campur tangan, iaitu:

1. Campur tangan dengan maksud *interference*.
2. Campur tangan dengan maksud *intervention*.

Interference dan *intervention* menunjukkan tahap campur tangan kuasa asing yang berlaku dalam hal ehwal pemerintah tempatan tanpa berlaku perlucutan kuasa kedaulatannya. Dari satu sisi, campur tangan dengan maksud *intervention* terjumlah dalam bentuk *interference*. Dalam konteks ini, terdapat campur tangan secara langsung (*direct interference*) dan campur tangan secara tidak langsung (*indirect interference*) yang berlaku di luar batas keizinan pemerintah tempatannya. Dari sisi lain terdapat pula campur tangan dalam bentuk *lawful intervention* dan *unlawful intervention*.

Campur tangan akibat suatu perjanjian ialah *lawful intervention*. Bentuk serta kesan *lawful intervention* berbeza dengan *interference* dan *unlawful intervention*. Pada hakikatnya, istilah yang lebih tepat bagi campur tangan akibat wujudnya perjanjian ialah "perhubungan kontrak (*contractual relationship*). Ini kerana hubungan tersebut adalah hal ehwal antara dua pihak yang berkontrak.

Tahap campur tangan sedemikian turut perlu diperiksa jika ia akhirnya melucutkan kedaulatan pemerintah tempatan. Oleh kerana artikel ini memfokuskan isu penjajahan, maka bentuk campur tangan dari sudut *interference* dan *intervention* tidak akan dilanjutkan perbahasan di sini.

Campur tangan dikatakan turut berlaku dalam negeri yang berstatus sebagai *protectorate* dan *protected state*. *Oxford Public International Law* (2024), mentakrifkan istilah 'protectorate' dan 'protected State' seperti yang berikut:

“a relatively powerful State’s promise to protect a weaker State from external aggression or internal disturbance, in return for which the protected entity yields certain powers to the protector. Typically, the legal basis for a regime of protection is a treaty by which the protecting State acquires full control over the external affairs of another State or territory, while the latter continues to have command over its internal affairs. The dependant entity is not annexed (Annexation) or...”

Dalam perhubungan antara kuasa asing dengan negeri lindungannya, terdapat keizinan pemerintah tempatan melalui perjanjian yang mentakrifkan kewajipan kedua-dua belah pihak. Hubungan ini sering berlaku disebabkan keperluan masing-masing pihak. Dalam keadaan ini, intipati perjanjian dan pelaksanaannya perlu dianalisis untuk memeriksa samada apa yang berlaku adalah sah. Pelaksanaan dan penguatkuasaan berbangkit daripada perjanjian mengikut syaratnya adalah merupakan pematuhan pihak yang berkontrak. Pelanggaran atau tinggalkan oleh mana-mana pihak yang berkontrak pula merupakan suatu ketidakpatuhan yang boleh mengakibatkan pihak satu lagi menuntut *remedy* di sisi undang-undang. Hubungan antara kedua-dua belah pihak perlu dilandaskan kepada terma dan syarat yang dipersetujui kerana itu menterjemahkan niat masing-masing.

Selanjutnya, istilah kemerdekaan dan kebebasan sering menjadi perbahasan dalam penentuan samada sesebuah negeri itu dijajah atau tidak. Istilah kemerdekaan itu sendiri boleh menunjukkan dua keadaan, iaitu:

1. Keadaan sedia ada bagi sebuah negara yang merdeka.
2. Perubahan yang berlaku kepada negara itu kesan daripada kejadian tertentu.

Oleh kerana boleh berlaku pelbagai kesan akibat daripada campur tangan seperti yang berikut:

1. Keadaan yang membawa kepada pemindahan kuasa kedaulatan tempatan kepada kuasa asing.
2. Keadaan yang meletakkan sesebuah negeri berstatus dalam lindungan.
3. Keadaan yang menimbulkan kausa tindakan terhadap pihak yang melanggar terma dan syarat perjanjian.

Maka hubungan antara dua pihak perlu diperiksa secara *case per case basis*, tanpa boleh dibuat *simplistic generalisation*. Dalam apa jua keadaan, penggunaan istilah kemerdekaan perlu ditafsirkan setelah memeriksa fakta berkaitan sebelum perisytiharannya.

Begitu juga halnya dengan istilah kebebasan. Kebebasan itu tidaklah semata-mata syarat kepada sebuah pemerintahan yang berdaulat. Jika dilihat kehidupan manusia sejak zaman Nabi Adam (a.s), tiada manusia yang hidup bebas secara mutlak, pastinya ada batasan dan rintangan. Begitu juga dalam hal ehwal kemasyarakatan dan kelompok yang lebih besar dalam pemerintahan atau kenegaraan. Erti kebebasan itu akhirnya kembali kepada pilihan yang ada untuk menangani sebarang isu berbangkit termasuklah yang bersifat pengurusan krisis.

Menurut Rousseau yang mendukung teori kontrak sosial (Philpott, 2023), sesebuah negeri boleh menjadi sah hanya jika berpandukan kehendak umum (*general will*) ahlinya.

Apabila seseorang warganegara mematuhi undang-undang, itu bererti mereka memiliki kebebasan kerana undang-undang itu digubal atas kehendak sendiri melalui wakil yang mereka pilih. Walaupun undang-undang itu perlu dipatuhi samada secara rela mahupun tidak, kebebasan itu tetap wujud kerana mereka memilih sendiri calon yang ditentukan melalui undi majoriti.

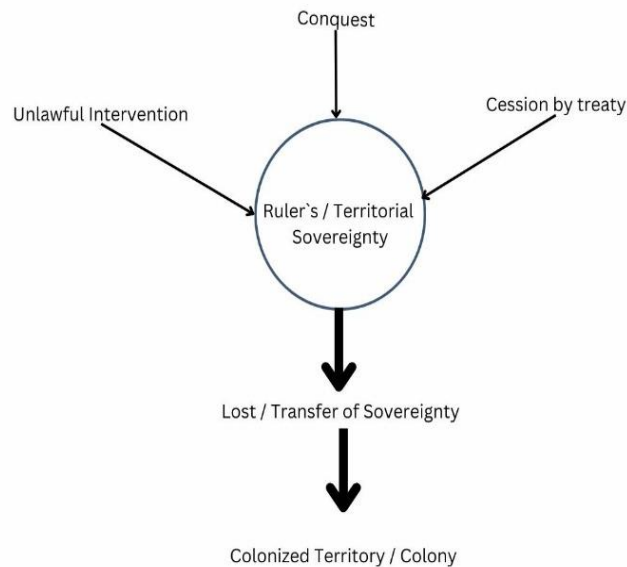
Di England, meskipun parlimennya dikatakan pemilik kuasa kedaulatan namun tidak mempunyai kebebasan mutlak kerana terikat dengan *Bill of Rights 1689*. Kerajaan British juga tidak lagi mempunyai kebebasan penuh apabila menyertai Kesatuan Eropah pada tahun 1973, tetapi Britain masih tetap dianggap sebuah negara berdaulat.

Ringkasnya dari aspek kedaulatan, keputusan pemerintah tempatan yang dibuat akibat daripada apa jua tekanan sekalipun tidak melucutkan kedudukannya selagi keabsahan suatu tindakan itu masih berpaksi kepada kewibawaannya. Kedaulatan pemerintah tempatan hanya terlucut jika kedudukan itu berpindah kepada kuasa asing akibat daripada *cession* dan penaklukan seperti yang dibahaskan mengikut undang-undang antarabangsa. Pada sisi lain, pemerintah tempatan boleh mencabar tindakan pihak asing yang mencampuri hal ehwal dalam negerinya atau perbuatan dan tinggalkan pihak yang melanggar syarat perjanjian dengannya.

Oleh itu, sambutan Hari Kemerdekaan atau dalam bahasa Inggerisnya, *Independance Day* perlu dilihat dari tiga sudut, iaitu:

1. Bebas daripada penjajahan;
2. Bebas daripada campur tangan; atau
3. Bebas daripada perjanjian.

Bebas yang menunjukkan keadaan tidak pernah dijajah. Bebas daripada penjajahan berlaku apabila sesebuah negeri dalam jajahan kuasa asing dikembalikan kedaulatannya kepada pihak berkuasa tempatan. Bebas daripada campur tangan berlaku selepas gangguan kuasa asing yang tidak melucutkan kuasa kedaulatan pemerintah tempatannya berakhir. Bebas daripada perjanjian pula apabila kedua-dua belah pihak tidak lagi terikat dengan terma dan syarat perjanjian yang ditandatangani.

Rajah 1 : Bentuk Campur Tangan (Interference)
Wan Ahmad Fauzi, 2024

Dalam konteks Negeri Melayu Pahang, dokumen perundangan berkaitan perlu dianalisis terlebih dahulu kerana hubungan dengan Kerajaan British adalah berlandaskan perjanjian dengan Raja Pemerintahnya. Oleh kerana Negeri Melayu Pahang tidak pernah kalah perang dengan British, maka dokumen perundangan yang mengikat perhubungan antara Raja Pemerintah Pahang dengan kerajaan British perlu diuji menggunakan Kerangka Negeri Dijajah yang dibina di sini bagi menentukan status kedaulatannya.

Sorotan Literatur

Penjajahan dan kedudukan kedaulatan raja-raja Melayu masih banyak dibahaskan tanpa merujuk kepada intipati dokumen perundangan tempatan secara keseluruhannya malah mengabaikan prinsipnya mengikut undang-undang. Tun Salleh Abas telah memberikan tafsiran Islam yang begitu sempit dalam penghakiman kes *Che Omar bin Che Soh v. PP* [1988] kerana (mantan) Ketua Hakim Negara itu bergantung kepada kajian Hooker (1984) tentang sejarah perundangan Tanah Melayu. Kajian Hooker (1984) merumuskan kedaulatan raja-raja Melayu sudah berpindah daripada sifat khalifah Allah kepada diri baginda sendiri sehingga aspek awam terpisah daripada agama Islam kesan doktrin nasihat dalam Triti Pangkor 1874. Ini kerana menurut Hooker, akibat sistem nasihat itu, konsep kedaulatan raja-raja Melayu mengikut adat Melayu sudah berpindah kepada acuan Westminster.

Mahkamah Persekutuan dalam kes *Nik Elin Zurina binti Nik Abdul Rashid & Anor v Kerajaan Negeri Kelantan* [2023] turut menghuraikan sejarah perundangan tanah air mengikut naratif kes *Che Omar* [1988] walau bagaimanapun memberikan tafsiran perintah agama Islam (*precepts of Islam*) dengan lebih luas. Setakat ini didapati belum ada cubaan bersungguh-sungguh para peguam untuk mencabar keabsahan pandangan Hooker tentang kedudukan

kedaulatan raja-raja Melayu di mahkamah. Perbahasan tentang intipati Triti Pangkor 1874 dan kesannya sudah banyak dibahas oleh Wan Ahmad Fauzi (2017, 2018, 2020, 2021 & 2022).

Seperti Strang (1996), Tommy (2007:3-4) mengaitkan istilah penjajahan dengan *imperialism*. Menurut beliau:

“The core of imperialism is domination by one nation (imperial power) over another nation (colony). Imperialism is thus a species in a genus of dominance and power relationships. As a state of mind, imperialism springs from the conviction in a race or people that it is superior to others, combined with an urge by the former to dominate the latter. Imperialism involves the assertion of alien supremacy, and the denial of the right and ability of people to manage their own affairs.”

Antara tulisan mutakhir, Mohd Shazwan et al. (2022) membuat rumusan bahawa Negeri Melayu adalah tanah jajahan berstatus negeri naungan dalam empayar British.

Metodologi kajian doktrinal dan sejarah perundangan berdasarkan sumber primer penting kerana isu status Negeri Melayu melibatkan istilah perundangan yang kompleks seperti kedaulatan, penjajahan dan kemerdekaan. Begitu juga halnya dengan takrifan campur tangan, *protectorate* dan *protected states* yang tidak hanya boleh dirujuk kepada penggunaan istilah dan keadaan di negara asing kerana perhubungan antara Negeri Melayu dengan kerajaan British diikat oleh triti dan perjanjian yang masing-masing tertakluk kepada undang-undang yang sedang berkuat kuasa termasuklah adat tempatan dan undang-undang antarabangsa.

Suatu perjanjian adalah tertakluk kepada niat dan perlakuan antara dua belah pihak. Fakta tersebut perlu diberikan pertimbangan yang sama berlandaskan terma dan syarat perjanjian. Dalam perhubungan itu, terdapat kewajipan, tegahan, batasan serta *remedy* jika berlaku pelanggaran terhadap terma dan syarat yang dipersetujui. Aspek tersebut samada diabaikan sama sekali, atau tidak diberikan penekanan oleh penulisan lepas yang dirujuk.

Ketidakadilan dalam penilaian peristiwa dan fakta bukan sahaja kerana pengabaian yang berlaku seperti dibahas malah *presumption of fact* dilandaskan kepada pandangan terpilih yang bersifat berat sebelah. Rata-rata rujukan yang dipetik hanya mengangkat sudut pandang sebelah pihak sahaja, yang berkaitan dengan kajian ini ialah apa yang British niatkan dan hendak. Keabsahan tindakan British boleh dikatakan langsung tidak dianalisis mengikut kaca mata perundangan. Kecenderungan sebegini tidaklah sukar untuk difahami kerana sekian lama sarjana, ahli politik dan masyarakat awam dihadapkan dengan pandangan popular bahawa Tanah Melayu telah dijajah lebih 500 tahun oleh kuasa asing selepas kejatuhan Kesultanan Melayu Melaka.

Sudut pandang penulisan lepas turut mengabaikan pemeriksaan sendiri kandungan dokumen yang diperkatakan oleh pengkaji terdahulu dalam rujukan mereka dari perspektif perjanjian dan undang-undang perlembagaan di setiap Negeri Melayu, iaitu pemilik kuasa wibawa sebenar dalam penggubalan polisi di Negeri Melayu.

Misalnya Mohd Shazwan et al. (2022) menghimpunkan pelbagai pandangan yang bercanggah tanpa menganalisis sebab percanggahannya. Pada satu sisi lagi, turut tidak dikemukakan takrifan penjajahan dari sudut undang-undang tempatan dan undang-undang antarabangsa untuk dianalisis dengan keterangan yang dipetik. Malah kesimpulan yang dibuat bahawa Negeri Melayu adalah jajahan berstatus negeri naungan dalam empayar British

bersalahan dengan keperluan merujuk kepada isi perjanjian seperti dianjurkan oleh Lauterpacht (1959) dan kesan Terti Berlin 1878, dua sumber rujukannya sendiri. Maka tidak hairanlah terdapat percanggahan dalam pengolahan data kerana ketiadaan pemerhatian langsung terhadap dokumen yang dibahaskan dan analisis perundangan yang berwibawa.

Satu kenyataan serius dalam Mohd Shazwan et al. (2022) yang perlu disemak ialah petikan yang berikut:

Berdasarkan terma tersebut, pada tahun 1932 Pejabat Tanah Jajahan bersetuju dengan penghakiman Mudie J dalam mahkamah rayuan bahawa kedaulatan politik raja-raja Melayu terhadap pemerintahan negeri telah diserahkan kepada kerajaan British, namun kedaulatan raja-raja Melayu yang kebal daripada tindakan undang-undang kekal diiktiraf (CO717/91, 1932).

Kenyataan tentang kedudukan kedaulatan raja-raja Melayu itu amat bercanggah dengan tatacara penggubalan undang-undang, sebagai contohnya *Pahang Forest Enactment (No. 6) 1934*, yang mensyaratkan, “*It is hereby enacted by His Highness the Sultan by and with the advice and consent of the State Council as follows:...*” dan lain-lain enakmen di Negeri Melayu yang masih berkuatkuasa. Enactment No. 6 misalnya masih memerlukan perkenan Sultan Pahang. Begitu juga halnya kedudukan Negeri Melayu dalam tempoh keterlibatan British mengikut “*Plans For Constitutional Reconstruction in the Far East*” bertarikh 20 Mac 1943, iaitu:

So far, His Majesty has not possessed a scintilla of jurisdiction in the Malay states. This has been difficult administratively since it has not been possible to take legislative action here, e.g. to extend the Emergency Powers (Defence) Act to the States or to establish the status of Chinese born in a Malay state as British-protected persons.

Dua keterangan tersebut merupakan dokumen perundangan dan laporan rasmi British selepas tahun 1932 yang menyebabkan kesahihan penaakulan Mohd Shazwan et al. (2022) perlu disemak. Jika sekiranya berlaku pemindahan kedaulatan politik raja-raja Melayu kepada British sudah pasti perkenan raja-raja Melayu tidak lagi diperlukan dalam penggubalan sebarang undang-undang dan Pemerintah Britain mempunyai sepenuh-penuh kuasa wibawa terhadap hal ehwal Negeri Melayu.

Secara umumnya rata-rata penulisan lepas hanya mengulangi apa yang diperkatakan pengkaji lain tanpa memeriksa keabsahan kesimpulan yang diberikan. Lebih parah, keabsahan *Foreign Jurisdiction Act 1890* dan pemakaiannya untuk menggubal *Malayan Union Order in council, 1946* tidak pernah diperiksa terlebih dahulu. Begitu juga halnya dengan lain-lain tindakan eksekutif British yang dianggap sah tanpa menganalisisnya dari sudut undang-undang tempatan dan antarabangsa. Kebanyakan ulasan terdahulu tentang status Negeri Melayu ternyata masih berada dalam kerangka ilmu Kolonial yang gagal menghargai kebijaksanaan tempatan (*local wisdom*).

Pada sisi lain, kajian doktrinal pastinya memerlukan kepakaran bidang jurisprudens bukan setakat membuat analisis perundangan biasa atau memetik apa yang orang lain kata lebih-lebih lagi istilah yang digunakan itu mempunyai kesan perundangan yang besar terhadap keutuhan sebuah negeri berdaulat.

Justeru, artikel ini membahaskan lompong yang masih belum dikaji dengan mendalam oleh kajian lepas berhubung dengan takrifan penjajahan, campur tangan dan kemerdekaan, malah turut mengemukakan Kerangka Negeri Dijajah sebagai asas penilaian berlandaskan prinsip undang-undang.

Triti dan Perjanjian Pahang

Artikel ini memeriksa dokumen berhubung dengan Pahang seperti terhimpun dalam *A Collection of Treaties and Other Documents Affecting the States of Malaysia*. Vol. 2 (Allen et al., 1981) iaitu Triti Pahang bertarikh 17 Jun 1862, Triti Pahang bertarikh 8 Oktober 1887, Warkah Sultan Ahmad bertarikh 24 Ogos 1888, Titah Sultan Ahmad bertarikh 22 Julai 1889, Triti Pahang bertarikh 2 November 1945 (Triti MacMichael) dan Perjanjian Negeri Pahang bertarikh 21 Januari 1948. Di bawah sub-tajuk ini tumpuan perbahasan diberikan sebelum Triti Pahang bertarikh 2 November 1945 untuk menentukan status kedaulatan Raja Pemerintah sekaligus Negeri Pahang sebelum pendudukan Jepun.

Isu pergolakan di Pahang akibat perebutan takhta serta ancaman pihak luar khususnya Siam dan kedatangan kuasa asing tidak boleh dinafikan dalam percaturan politik masa depannya ketika itu. Raja Pemerintah Pahang secara bebas perlu memilih kerjasama dengan kuasa asing melalui kebijaksanaan baginda setelah menimbangkan aspek baik dan buruk serta mengukur tahap mudarat dalam setiap keputusannya. Penglibatan kuasa asing dalam hal ehwal dalam negeri dibuka secara berhati-hati mengikut perkembangan dan keperluan semasa kerana ketika Perang Saudara Pahang berlaku dari tahun 1857 hingga 1863, Negeri Melayu Johor menyokong Bendahara Tun Mutahir. Misalnya keperluan untuk mendapatkan perkhidmatan pihak ketiga yang boleh bersikap berkecuali adalah penting demi menyelesaikan pertelingkahan dan isu persempadanan antara Negeri Melayu Pahang dengan Johor.

Keperluan tersebut dinyatakan dalam mukadimah Triti Pahang bertarikh 17 Jun 1862 yang disaksikan oleh Colonel Orfeur Cavenagh, Gabenor Pulau Prince of Wales, Singapura dan Melaka di Singapura sebagai: *“to regulate the countries of Pahang and Johore, their boundaries, jurisdictions and governments to prevent disputes hereafter, to strengthen each other and to perpetuate the amenity existing between them”* membawa kepada perjanjian antara mereka yang sekaligus mengangkat pengiktirafannya di peringkat antarabangsa melalui penyaksian wakil Kerajaan British dan tiga fasal dalam Triti tersebut, iaitu:

1. *Sixth: The parties hereto agree that subjects of the British Government shall be entitled to trade in their respective territories upon the same terms and with the same privileges as the subjects of the said parties hereto.*
2. *Seventh: The parties hereto agree and declare for themselves and their respective successors that should any dispute or difference arise between them or their successors at any time hereafter, either with regard to this Treaty or the*

matters contained in it or with regard to any other matter or thing whatever, whether national, political or private, the same shall be and is hereby referred to the friendly mediation and settlement of the British Government, whose award or decision shall be final and binding on both parties.

3. *Eighth: The parties hereto agree and engage each with the other and their successors that neither shall enter into any alliance or maintain any correspondence with any foreign power or potentates whatsoever without the knowledge and consent of the other and of the said British Government.*

Kesan daripada Triti Pahang bertarikh 17 Jun 1862, aktiviti perusahaan dijalankan secara giat di Pahang walau bagaimanapun polisi Bendahara Wan Ahmad dengan tegas menghalang campur tangan British dalam hal ehwal negeri. Kurniaan tanah konsesi yang luas sehingga berlaku pertindanan dengan kawasan di bawah kawalan para pembesar baginda, pedagang Eropah dan syarikat mengakibatkan Kerajaan Negeri Selat cuba mengubah polisi untuk melibatkan diri dalam pentadbiran Negeri Melayu Pahang kerana dimanipulasi oleh kepentingan komersial. Pada hakikatnya cubaan itu lebih didorong oleh keinginan untuk mengelakkan eksploitasi kekayaan Pahang oleh syarikat konsesi serta pertumpahan darah dan gangguan yang pasti menimbulkan pertembungan antara mereka dan para pembesar Melayu (Allen et al., 1981).

Dengan nasihat Sultan Abu Bakat Johor, Bendahara Wan Ahmad yang menggelarkan diri baginda sebagai Duli Yang Maha Mulia Raja Ahmad Yang di-Pertuan Pahang akhirnya menandatangani Triti Pahang pada 8 Oktober 1887 atas nama Sultan Pahang. Perjanjian yang pertama itu antara Raja Pemerintah Pahang dengan Kerajaan British yang diwakili oleh Sir Frederick Aloysius. Weld, Gabenor Negeri Selat merupakan perjanjian diplomatik antarabangsa yang meletakkan batu asas perhubungan antara dua buah kerajaan berdaulat yang mengandungi terma dan syarat dipersetujui bersama. Antara perkara yang dipersetujui ialah seperti yang berikut:

1. Kerjasama pertahanan dari ancaman luar dan serah-menyerah banduan mengikut syarat antara dua buah kerajaan.
2. Kerjasama pengurusan logistik perdagangan melalui Pahang, Johor dan negeri berjiran lain.
3. Kesiediaan Raja Pemerintah Pahang untuk menyediakan tapak kediaman secara percuma kepada pegawai konsulat British.
4. Penggunaan dan bekalan duit syiling di Pahang.
5. Gabenor Negeri Selat akan mengambil segala langkah yang perlu bagi melindungi kerajaan dan wilayah Pahang dari sebarang keganasan serangan luar, maka bagi tujuan tersebut pegawai British dibenarkan bagi setiap masa mempunyai akses dalam wilayah perairan negeri.
6. Raja Pemerintah Pahang berakujanji tidak akan merunding atau memasuki sebarang perjanjian atau perikatan dengan kerajaan asing, atau mencampuri urusan politik atau pentadbiran negeri lain di Tanah Melayu, atau memberikan sebarang anugerah atau konsesi kepada selain rakyat atau syarikat British atau orang Cina, Melayu atau etnik orang Timur yang lain, atau menyertai perhubungan politik dengan negeri asing.

7. Raja Pemerintah Pahang tidak dihalang untuk berhubung dengan kuasa asing jika timbul keadaan yang memerlukan; komunikasi itu akan diuruskan melalui Kerajaan British, yang mana Duli Yang Maha Mulia akan membuat panduan dan kawalan hubungan luar negerinya.
8. Sebagai balasan kepada semua terma dan syarat tersebut, maka British bersetuju mengiktiraf kedudukan Raja Ahmad Yang di-Pertuan serta waris ganti baginda sebagai Sultan Pahang yang sah diangkat mengikut adat Melayu.

Menurut Allen, et al. (1981) pelantikan Clifford sebagai ejen mengikut terma Triti Pahang 1887 tidak banyak menyumbang kepada pembaharuan dalam pentadbiran yang ingin diperkenalkan oleh British. Akibat peristiwa kematian seorang rakyat British barulah Sultan Ahmad mengutus warkah bertarikh 24 Ogos 1888, mempelawa seorang pegawai British ditempatkan di Pahang dengan tujuan yang dinyatakan, *“in order he may assist us in matters relating to the Government of our country, on a similar system to that existing in the Malay states under English protection”* dengan syarat:

“..... we trust that the British Government will assure to us and our successors all our proper privileges and powers according to our system of government, and will undertake that they will not interfere with the old customs of our country which have good and proper reasons, and also with all matters relation to our religion.”

Ada baiknya jawapan Gabenor Negeri Selat bertarikh 8 September 1888 diperturunkan di sini kerana ia merupakan kerangka dalam persetujuan antara Sultan Ahmad dengan kerajaan British, iaitu:

“Today I have received the commands of the Great Queen authorizing me to carry out the arrangement which my friend has set out in his letter of the 24th. Instant, and I will therefore soon send a British Resident to my friend- an officer of experience, who knows Malay manners and customs, and who is well-intentioned towards my friend personally and desirous of promoting the best interests of my friend’s country. I rely on my friend treating the British Resident with entire frankness, taking him into full confidence as regards all public matters, and loyally carrying out the arrangement which has now been finally made.”

Intipati persetujuan melalui warkah Sultan Pahang dan Gabenor Negeri Selat ialah seperti yang berikut:

1. Pelantikan seorang residen British untuk membantu Sultan Pahang dalam semua urusan kerajaan melalui pengenalan sistem pentadbiran seperti di Negeri Melayu lain yang berada dalam lindungan Kerajaan British.
2. Kerajaan British memberi jaminan kepada Sultan Pahang dan pengganti baginda semua keistimewaan dan kuasa yang sewajarnya mengikut sistem pemerintahan tempatan, dan tidak akan mengganggu adat Melayu dan semua perkara yang berkaitan dengan agama Islam.

3. Hubungan dua hala yang penuh terbuka, memberikan kepercayaan kepada residen British untuk melaksanakan pentadbiran awam serta saling bersetia memegang perjanjian demi kemajuan negeri Pahang.

Kebijaksanaan Sultan Ahmad untuk memelihara kedaulatan negeri baginda dan memastikan waris ganti pilihannya menaiki takhta terserlah apabila baginda menurunkan kuasa kepada Tunku Mahmud, putera baginda melalui Pemasyhuran Titah bertarikh 22 Julai 1889 sekaligus menafikan kedudukan adinda baginda, Engku Muda Wan Mansor. Tindakan itu menurut Allen, et al. (1981) adalah serampang dua mata Sultan Ahmad untuk mengelakkan pengawasan British terhadap tindak tanduk baginda.

Status Negeri Melayu dalam Laporan Jawatankuasa Kerja Perlembagaan 1946

Pentadbiran Jepun mula menduduki Tanah Melayu dari 8 Disember 1941 hingga 31 Januari 1945. Mereka hanya menggantikan sistem nasihat British dan mengekalkan institusi beraja. Apabila berlaku kemangkatan raja pemerintah di Negeri Melayu, penggantinya masih berlaku dan tidak disentuh oleh pentadbiran Jepun. Raja-raja Melayu memelihara hubungan yang baik dengan pentadbiran tentera Jepun sehingga ada yang dituduh bersubahat dengan mereka.

Pengenalan Malayan Union selepas British kembali ke Tanah Melayu ditentang hebat oleh rakyat raja Melayu, khususnya orang Melayu. Penentangan terhadap dasar Malayan Union bergelombang besar sebaik sahaja penerbitan Kertas Putihnya pada 22 Januari 1946. Orang Melayu di seluruh negara melahirkan protes terhadap perubahan asas dalam dasar yang ingin dilaksanakan tanpa tahap perundingan tempatan dengan mereka sebagai bangsa asal yang berhak. Laporan Jawatankuasa Khas Perlembagaan 1946 bertarikh 18 November melaporkan seperti yang berikut:

1. Orang Melayu berpendapat bahawa hasil penubuhan Malayan Union adalah untuk menukar Negeri Melayu menjadi Jajahan Mahkota untuk semua tujuan praktikal kecuali kewarganegaraan.
2. Tiada alternatif kepada Malayan Union boleh diterima yang menafikan kuasa Duli Yang Maha Mulia di setiap Negeri Melayu dan yang menghilangkan kedudukannya dalam entiti yang menggabungkannya.
3. Setiausaha Negara berpendapat bahawa sebarang cadangan harus membenarkan perkembangan perlembagaan (*constitutional development*) negara yang progresif, dengan kerajaan pusat yang kuat dan bentuk kewarganegaraan yang sama bagi semua orang yang telah menjadikan Tanah Melayu sebagai tanah air sebenar dan objek kesetiaan mereka. Beliau mencadangkan persoalan bagaimana sebarang aturan perlembagaan baharu perlu dikuatkuasakan, termasuk kemungkinan memeterai perjanjian baharu yang mengubah kedudukan yang ditetapkan oleh Perjanjian MacMichael, perlu diletakkan di satu pihak tanpa menjejaskan perbincangan yang diharapkannya akan berlaku.

4. Raja-raja Melayu telah mengemukakan bersama dengan UMNO Cadangan Perlembagaan bertujuan sebagai draf kasar melalui Duli Yang Maha Mulia Sultan Perak pada mesyuarat di King's House, Kuala Lumpur, pada 24 Julai 1946.

Dalam Laporan tersebut, beberapa pemerhatian tentang perkembangan kedudukan Negeri Melayu Bersekutu dibuat seperti yang berikut:

1. Negeri Melayu Bersekutu, 1874-1895; Kuasa British terletak pada Perjanjian yang dimeterai dengan raja-raja pada tarikh yang berbeza-beza dari tahun 1874 dan seterusnya. Walaupun tidak sama, perjanjian ini memelihara kedaulatan raja Melayu di Negeri baginda, dan mengikatnya untuk menerima nasihat seorang pegawai British mengenai semua perkara pentadbiran di Negerinya kecuali perkara yang berkaitan dengan agama Muhammad dan adat Melayu. Pada peringkat awal di empat buah Negeri Melayu Bersekutu, keperluan penting untuk menjana pendapatan bagi pembangunan komunikasi dan penyediaan perkhidmatan sosial yang penting, ditambah dengan kekurangan orang Melayu yang berkelayakan, memaksa Residen untuk mengambil kawalan pentadbiran ke tangan mereka sendiri. Tetapi, sebagai sesiapa yang telah membaca buku harian Sir Hugh Low akan menyedari, terdapat hubungan yang sangat rapat antara pegawai British di satu pihak dan Penguasa dan Ketua dan petani di pihak yang lain yang memastikan kepentingan rakyat mendapat perhatian penuh.
2. Negeri Melayu Bersekutu, 1895-1927; Perjanjian Persekutuan 1895 tidak menentukan fungsi Kerajaan Persekutuan dan Negeri masing-masing. Walaupun dalam dekad yang berjaya ini mempunyai kesan buruk yang sedikit, perkembangan pesat negara, dan lebih-lebih lagi industri getah, dari tahun 1906 dan seterusnya, mengakibatkan pemindahan mantap banyak kuasa, yang sebelum ini dilaksanakan di Negeri oleh Residen dan Majlis Negeri, kepada pihak berkuasa pusat yang tidak berhubung rapat dengan raja-raja Melayu. Kawalan berpusat ini sudah pasti merangsang proses pembangunan material dan, dalam kemakmuran umum yang terhasil, trend kuasa yang mantap dari Negeri nampaknya tidak disedari, walaupun protes dibuat dari semasa ke semasa oleh beberapa orang raja-raja Melayu. Sebuah Majlis Persekutuan ditubuhkan di bawah Perjanjian yang ditandatangani pada tahun 1909, yang, dalam beberapa aspek, diletakkan pada kedudukan rasmi, buat kali pertama, pemindahan kepada Kerajaan Persekutuan kuasa tertentu yang, sehingga itu, adalah milik *de jure* tetapi tidak *de facto* kepada Negeri.
3. Negeri Melayu Bersekutu, 1927-1941; Perubahan seterusnya dibuat pada tahun 1927 apabila, melalui Perjanjian yang ditandatangani oleh Pesuruhjaya Tinggi dan empat orang Raja Pemerintah Negeri Melayu Bersekutu, Majlis Persekutuan telah dibentuk semula. Raja-raja Melayu menarik diri daripada penyertaan aktif dalam aktiviti Majlis: Keahlian Tidak Rasmi diperbesarkan untuk menjadikannya lebih mewakili bentuknya: dan kuasa perundangan dan kewangan Majlis telah digariskan. Tiada perubahan lanjut dalam aturan perlembagaan dibuat sehingga pembaharuan yang dikaitkan dengan nama Sir Cecil Clementi diperkenalkan hasil permintaan daripada empat orang raja-raja Melayu. Ciri utama pembaharuan itu ialah:

- a. pembahagian fungsi Persekutuan dan Negeri yang Perjanjian Persekutuan 1895 telah gagal dibuat, dan pemindahan beberapa jabatan kepada kawalan Negeri;
  - b. pemansuhan jawatan Ketua Setiausaha, dan pemindahan kuasa berkanun dan pentadbirannya kepada Negeri dalam perkara yang dipindahkan ke kawalan Negeri, dan kepada Pesuruhjaya Tinggi dalam perkara yang tetap persekutuan;
  - c. pengukuhan Majlis Negeri dengan memperluaskan asas perwakilan melalui penambahan ahli tidak rasmi Cina, Eropah dan India selanjutnya.
4. Kawalan dasar yang luas dan kewangan kekal di tangan Kerajaan Persekutuan, yang memperuntukkan setiap tahun bantuan kepada setiap Negeri untuk memenuhi defisit dalam belanjawan mereka. Di dalam had geran ini dan arahan kewangan tetap, Negeri bagaimanapun, bebas untuk memperuntukkan perbelanjaan mereka sesuka hati. Dasar umum dikawal oleh Pesuruhjaya Tinggi yang mengekalkan kuasa memberi nasihat melalui Residen. Kesan perubahan ini di Negeri Melayu Bersekutu sangat mengagumkan. Majlis Negeri yang baru ditubuhkan, dengan tanggungjawab mereka yang meningkat, menangani masalah pentadbiran tempatan dengan tahap tenaga dan minat yang mereka sebelum ini tidak diberikan peluang untuk paparkan. Prihatin dengan kebajikan penduduk luar bandar, sehingga kini sebahagian besarnya diabaikan, dihidupkan semula dan meningkat. Merealisasikan tanggungjawab merangsang inisiatif dan, walaupun, sehingga tahun 1941, kuasa eksekutif sebenarnya masih kekal sebahagian besarnya di tangan Residen, terdapat perkembangan sebenar idea pemerintahan sendiri dalam had dasar yang diputuskan oleh Pesuruhjaya Tinggi. Oleh itu, kebebasan dari kawalan ketat Kerajaan yang terlalu berpusat pada tahun 1920-an adalah wajar. Kerjasama ahli Melayu, India, Cina dan British dalam Majlis Negeri menggalakkan persefahaman antara satu sama lain mengenai masalah harian, yang merupakan asas penting bagi kerajaan yang berjaya.

Laporan tersebut juga menyebut perkembangan di Negeri Melayu Tidak Bersekutu seperti yang berikut:

1. Negeri Melayu Bersekutu, 1885-1941; Kuasa eksekutif terletak pada Kerajaan Negeri tempatan, yang dilaksanakan oleh pegawai Melayu yang mana Menteri, atau Ketua Menteri, adalah Ketua. Sultan dan Majlis Negeri, mesyuarat yang mana Penasihat menghadiri, meluluskan dan menggubal semua undang-undang, termasuk rang undang-undang perbekalan tahunan berdasarkan anggaran yang disediakan oleh pihak berkuasa kewangan Negeri. Penasihat, berhubung rapat dengan Sultan dan pegawai Negeri, dapat membantu dalam penyelesaian masalah pentadbiran sehari-hari, dan untuk memastikan Pesuruhjaya Tinggi dimaklumkan sepenuhnya tentang cadangan dan dasar dan seterusnya membolehkan mereka melaksanakan langkah kawalan yang terletak hak padanya selaras dengan kedudukan sebagai Negeri yang dilindungi.
2. Terdapat kerjasama mesra antara pentadbiran Negeri dan Penasihat, yang menjadikannya tidak perlu untuk kuasa utama "nasihat" dilaksanakan. Penerimaan kepada sistem ini telah dihayati secara meluas dan mempercepatkan perkembangan Kerajaan berperlembagaan ke tahap yang lebih besar daripada andaian kawalan langsung oleh British secara beransur-ansur di Negeri Melayu Bersekutu.

3. Dengan perkembangan yang berlaku di Negeri Melayu Bersekutu, Kerajaan Negeri Melayu Tidak Bersekutu menetapkan naluri untuk memelihara, sejauh yang mereka boleh, cara hidup Melayu dan tahap pemerintahan sendiri yang mereka miliki.
4. Berpendapat bahawa Persekutuan mengabaikan kepentingan orang Melayu, Negeri Melayu Tidak Bersekutu semakin menentang kemasukan ke dalam Persekutuan. Dari masa ketika Negeri ini berada di bawah Perlindungan British, mereka terus mengembangkan pentadbiran dan melatih anak muda mereka di Eropah dan di tempat lain untuk mengisi jawatan yang bertanggungjawab dalam perkhidmatan Kerajaan dengan hasrat untuk memenuhi keperluan akan datang memperluaskan perwakilan orang Melayu dalam perundangan dan pelbagai Majlis.

Kebatalan Perjanjian Macmichael 1945

Triti Pahang 1945 yang lebih dikenali sebagai Triti MacMichael membawa kepada penggubalan *Malayan Union in Council* menggunakan *Foreign Jurisdiction Act, 1890*. Cadangan penubuhan Malayan Union telah dinyatakan dalam Kertas Putih "*Malayan Union and Singapore*" (Cmd. 6724) yang dibentangkan dalam Parlimen British pada bulan Januari, 1946, dan sebelum ini, telah digariskan oleh Setiausaha Negara bagi Tanah Jajahan di Parlimen pada 10 Oktober 1945.

Menurut Laporan Jawatankuasa Kerja Perlembagaan 1946, penubuhan Malayan Union bermatlamatkan untuk melancarkan sistem kerajaan memandangkan peningkatan kerumitan terhadap perkembangan pentadbiran, ekonomi dan sosial moden, dan kemajuan ke arah pemerintahan sendiri yang lebih bertanggungjawab. Oleh itu, cadangan tersebut ialah sembilan buah Negeri Melayu dan dua Penempatan iaitu Pulau Pinang dan Melaka perlu digabungkan sebagai satu wilayah yang dikenali sebagai Malayan Union.

Penentangan orang Melayu terhadap penubuhan Malayan Union adalah disebabkan faktor seperti yang berikut:

1. Persetujuan raja-raja Melayu terhadap triti yang disediakan oleh Harold MacMichael dibuat secara gesaan tanpa memberikan peluang kepada baginda-baginda untuk merujuk kepada Majlis Negeri masing-masing, malah bercampur dengan ugutan.
2. *Malayan Union Order in Council* tidak dirujuk terlebih dahulu kepada raja-raja Melayu, sebaliknya dikuatkuasakan melalui *Foreign Jurisdiction Act 1890*, sedangkan tiada peruntukan dalam Triti MacMichael yang menunjukkan berlaku *cession* lantaran pemakaian *Foreign Jurisdiction Act 1890* adalah tidak sah.
3. Gagasan Malayan Union bercanggah dengan matlamat yang dinyatakan dalam Triti MacMichael 1945. Perbincangan isu keabsahan *Malayan Union in Council 1946* boleh dirujuk dalam *Kedaulatan Raja-Raja Melayu: Jurisprudens, Governan dan Prinsip Perlembagaan Persekutuan* (Wan Ahmad Fauzi, 2018).
4. Gagasan Malayan Union turut bercanggah dengan Triti Pahang 1887 dan Persetiaan 1888 yang diperbuat melalui Warkah Sultan Ahmad dengan Gabenor Negeri Selat.
5. Orang Melayu tidak dapat menerima gagasan Malayan Union sebagai bentuk pemerintahan baharu di Tanah Melayu.

Menurut Laporan Jawatankuasa Kerja Perlembagaan 1946 lagi, Perlembagaan Malayan Union tidak pernah berkuat kuasa sepenuhnya, dan secara interim ditadbir di bawah peruntukan peralihan, oleh Gabenor yang dinasihatkan oleh Majlis Penasihat. Hasil daripada Laporan Jawatankuasa Kerja Perlembagaan 1946, maka Triti MacMichael dibatalkan sekaligus dengan Malayan Union dengan pemeteraian Triti Pahang 1948, dan triti yang turut ditandatangani oleh lapan buah Negeri Melayu yang lain. Sembilan Triti 1948 itu lebih dikenali sebagai Perjanjian Negeri 1948.

Perjanjian Negeri 1948 merupakan batu asas kepada penubuhan Persekutuan Tanah Melayu 1948 melalui Perjanjian Persekutuan Tanah Melayu bertarikh 21 Januari 1948. Perjanjian Negeri 1948 mengandungi peruntukan seragam, yang secara khusus menunjukkan kedaulatan raja-raja Melayu tetap terpelihara, sekaligus menunjukkan Negeri Melayu Pahang tidak dijajah. Fasal 15 Triti Pahang berbunyi:

Sovereignty of the Ruler

15. *The prerogatives, power and jurisdiction of His Highness within the State of Pahang shall be those which His Highness the Sultan of Pahang possessed on the first day of December, 1941, subject nevertheless to the provisions of the Federation Agreement and this Agreement; but undiminished by the provisions of any of the Agreements specified in the Schedule to this Agreement.*

Kedudukan kedaulatan Raja Pemerintah Pahang seperti 1 Disember 1941 mempunyai kepentingan besar kerana ia menunjukkan tarikh sebelum pendudukan Jepun di Tanah Melayu dan Triti Pahang (Triti MacMichael) 1945. Dalam Laporan Jawatankuasa Kerja Perlembagaan 1946 juga terdapat tuntutan raja-raja Melayu yang berbunyi:

Sovereignty in each of the Malay States shall rest as heretofore in His Highness the Ruler of that State according to Malay Custom who will continue to ask and act upon the advice of a British officer to be called a General Adviser in all matters of administration and on all questions other than these touching the Religion and Custom of the Malays, which shall remain in the sole control of His Highness the Ruler of each State with the advice of a Malay Council to be appointed for that purpose but all other religions shall be allowed to be practiced in peace and harmony by the people professing them.

Petikan, “*Sovereignty in each of the Malay States shall rest as heretofore in His Highness the Ruler of that State according to Malay Custom*” menunjukkan kedaulatan raja-raja Melayu masih kekal terpelihara sebagaimana diwarisi mengikut adat Melayu, dan tidak tercemar dengan polisi yang diperkenalkan mengikut nasihat pegawai British.

Kesimpulan

Berdasarkan keterangan dalam dokumen perundangan dan laporan yang dianalisis, tidak pernah berlaku perpindahan kuasa kedaulatan dari Sultan Pahang kepada Kerajaan British. Kerangka Negeri Dijajah menunjukkan Negeri Melayu Pahang kekal merdeka dan tidak dijajah oleh

British. Ternyata Raja Pemerintah dan Pembesar Melayu Pahang dengan penuh bijaksana berjaya menguruskan cabaran yang ada dalam tempoh kajian ini demi memelihara kedaulatan dan masalah Negeri baginda.

Perhubungan yang terjalin dengan British kerana wujudnya kepentingan di pihak Raja Pemerintah Pahang demi kepentingan negeri dan menguruskan hal ehwal ketika itu. Sudut pandang yang hanya membina naratif berpaksikan polisi dan kepentingan British semata-mata bagi mencapai maksud *colonial imperialism* amatlah tidak adil untuk menilai keutuhan sistem Kesultanan Pahang. Batasan perhubungan mereka diikat dengan perjanjian diplomatik serta persetujuan demi melindungi kedudukan kesultanan, kedaulatan watan, kepentingan negeri dan masalah rakyat di samping agenda British.

Keabsahan polisi mengikut nasihat pegawai British di Pahang tertakluk kepada syarat dalam pelbagai perjanjian yang ditandatangani dan masih memerlukan kuasa wibawa Raja Pemerintahnya. Pahang terselamat daripada percaturan kuasa asing dengan perlindungan yang diberikan oleh British serta turut menikmati pembangunan melalui sistem nasihat yang diperkenalkan tanpa menjejaskan kedaulatan Raja Pemerintahnya. Menurut Laporan Jawatankuasa Kerja Perlembagaan 1946 terdapat hubungan yang saling bekerjasama antara pemerintahan tempatan dengan pegawai British. Perubahan polisi yang ditentang oleh Kesultanan dan rakyat ternyata tidak diabaikan oleh Kerajaan British seperti peristiwa penubuhan Malayan Union. Raja-raja Melayu termasuklah Sultan Pahang mempunyai ruang untuk menolak apa yang tidak dipersetujui.

Dapatan kajian menunjukkan bahawa kedaulatan Negeri Melayu Pahang terletak pada rajanya mengikut adat Melayu. Tritis Pahang 1948 memelihara kedaulatan rajanya dan membawa kepada pengenalan satu bentuk perlembagaan moden yang menjadi asas kepada pembentukan Persekutuan Tanah Melayu pada tahun 1957, yang kemudiannya Malaysia.

Penghargaan

Artikel ini merupakan produk daripada Geran Perkhidmatan Perundingan Sistem Kesultanan Pahang dari Perspektif Sejarah Perundangan bertarikh 13 Disember 2023 yang dibiayai oleh Perbadanan Muzium Negeri Pahang (IIUM Consultancy Project ID: C23-316-0634). Pengarang merakamkan setinggi-tinggi penghargaan kepada Perbadanan Muzium Negeri Pahang atas penajaan tersebut.

Rujukan

- Abdul Aziz Bari. (2003). *Malaysian Constitution: a critical introduction*. Petaling Jaya: Other Press.
- Ahmad Farid Abd Jalal & Yusuf Adam Broughton. (2022). *Pahang Dalam Catatan Kolonial*. Pusat Kajian Sejarah dan Tamadun Al-Sultan Abdullah. Perbadanan Muzium Negeri Pahang.
- Akta Undang-Undang Sivil (Akta 67) 1956 (Semakan 1972).
- Allen, J. De V., Stockwell. A., J., Wright, R., L., & Cowan, C., D. (1981). *A Collection of Treaties and Other Documents Affecting the States of Malaysia*. Vol. 2.
- Bill of Rights (Act) 1689 (England) 1688 c.2 (1 Will and Mar Sess 2).

- <https://oxcon.ouplaw.com/display/10.1093/law:ocw/law-ocw-cd115.regGroup.1/law-ocw-cd115S>
- Braddell, R. (1931). *The Legal Status of the Malay States*. The Malaya Publishing House Limited.
- Cambridge University Press. (2024). *Cambridge dictionary*. Cambridge Dictionary. <https://dictionary.cambridge.org/>.
- Che Omar bin Che Soh v. PP* [1988] 2 MLJ 55 [SC].
- Chulas lwn Kolsom binte Seydo Malim* [1867] Leic. 462. CO537/1530 British Archive.
- Conquest | international law. (n.d.). Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/conquest-international-law>.
- Dixon, M. (2013). *Textbook on international law / Martin Dixon* (7th ed.). Oxford University Press.
- Enakmen Undang-Undang Sivil 1937 (FMS No 3).
- Foreign Jurisdiction Act (Ch. 37, 53 and 54 Vict) 1890. (2024). Legislation.gov.uk. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/53-54/37>.
- Hawkins, D. (1972). *The defense of Malaysia and Singapore, from AMDA to ANZUK*. London: Royal United Services Institute for Defence Studies.
- Heng, P., K. et al. (1988). *Chinese Politics in Malaysia: A History of the Malaysian Chinese Association*. Oxford University Press.
- Hinsley, F. H. (1986). *Sovereignty*. Edisi ke-2. London: Cambridge University Press.
- Hooker, M., B. (1984). *Islamic Law in Southeast Asia*. Oxford University Press.
- Island of Palmas Case (Netherlands, USA), The Hague, 4 April 1928 Volume II pp. 829-871.*
- Legal Status of Eastern Greenland (Den. v. Nor.), 1933 P.C.I.J. (ser. A/B) No. 53 (Apr. 5).*
- Philpott, D. (2003). *Sovereignty*. Plato.stanford.edu. <https://plato.stanford.edu/archives/fall2020/entries/sovereignty>.
- Malayan Union. (1946). *Malayan Union Order in Council, 1946*. Malayan Union Gazette.
- Mohd Shazwan Mokhtar, Mohd Samsudin & Su□an Mansor. (2022). *Kedudukan Tanah Melayu sebagai negeri naungan dalam empayar British Berdasarkan sumber kolonial*. Melayu: Jurnal Antarabangsa Dunia Melayu, 15(1), 25–48. [http://doi.org.10.37052/jm.15\(1\) no2](http://doi.org.10.37052/jm.15(1) no2).
- MyGovernment. (2019). *MyGOV - The Government of Malaysia's Official Portal*. Malaysia.gov.my. Retrieved February 1, 2024, from <https://www.malaysia.gov.my/portal/content/30120?language=my>.
- MyGovernment. (n.d.). *MyGOV - The Government of Malaysia's Official Digital Services Portal* Malaysia.gov.my. Retrieved March 24, 2024, from <https://www.malaysia.gov.my/portal/digitalservices>.
- Nik Elin Zurina binti Nik Abdul Rashid & Anor v Kerajaan Negeri Kelantan* [Federal Court Petition No. BKA-2-05/2022(D)] [2024] CLJ JT (3).
- Ordinan Undang-Undang Sivil (Pengluasan) 1951.
- Oxford Public International Law*. (2020). Ouplaw.com. <https://opil.ouplaw.com/>.
- Plans For Constitutional Reconstruction in the Far East*” dated 20 March 1943 (CO.825/35/6 No. 55104/1).

- Report of The Federation of Malaya Constitutional Committee 1957*. Her Majesty's Stationary Office.
- Rudner, M. (1976). *The Structure of Government in the Colonial Federation of Malaya*. South East Asian Studies, Vol. 13, No. 4.
- Salleh Buang. (1993). *Malaysian Legal History: case and material*. Edisi ke-2. Dewan Bahasa dan Pustaka. ISBN: 9789834614188.
- Strang, D. (1996). *State sovereignty as a social construct: Contested sovereignty: the social construction of colonial imperialism* | Semantic Scholar. Retrieved February 1, 2024, from <https://www.semanticscholar.org/paper/State-sovereignty-as-social-construct%3A-Contested-of-Strang/10a201e5e04fc64fc926fe4e135a92767ddb33ad>.
- The Federated Malay States, State of Pahang, Enactment No. 6 of 1934, Published in Supplement in the Federated Malay States Government Gazette of February 28, 1935, No. 5, Vol. XXVII, Notification No. 981.*
- Tommy Thomas. (2007). *The Social Contract: Malaysia's Constitutional Covenant*. 14th. Malaysia Law Conference at Kuala Lumpur Convention Centre, 29-31 October.
- United Nations. (1969). *Vienna Convention on the Law of Treaties*. The American Journal of International Law, 63(4), 875. <https://doi.org/10.2307/2199522>.
- Wan Ahmad Fauzi Wan Husain dlm Kolokium Daulat Tuanku Kepimpinan Tradisional Dalam Institusi Kesultanan Melayu, 7-8 Februari 2024, Peranan Kesultanan dan Pembesar Melayu Dalam Melestarikan Kedaulatan Watan, Anjuran Perbadanan Muzium Pahang.
- Wan Husain W.A.F., (2017). Konsep Kedaulatan Raja-Raja Melayu Menurut Kerangka Peribumi. 29(2) *KANUN* 41-73.
- Wan Ahmad Fauzi Wan Husain (2018). *Kedaulatan Raja-Raja Melayu: Jurisprudens, Governan dan Prinsip Perlembagaan Pesekutuan*. Abad Sinergi Sdn. Bhd.
- Wan Ahmad Fauzi Wan Husain (2018). *Jurisprudens Watan Perlembagaan Persekutuan: Teks, Konteks & Isu-Isu Ketatanegaraan*. Abad Sinergi Sdn. Bhd.
- Wan Ahmad Fauzi Wan Husain (2018). *Jurisprudens Watan Perlembagaan Persekutuan: Teks, Konteks & Isu-Isu Ketatanegaraan*. Abad Sinergi Sdn. Bhd.
- Wan Ahmad Fauzi Wan Husain (2020). *Kenegaraan Malaysia: Sejarah, Kedaulatan dan Kebangsaan*. Penerbit Universiti Malaysia Perlis.
- Wan Ahmad Fauzi Wan Husain (2021). *Yang di-Pertuan Agong: Kedaulatan, Prerogatif dan Amalan*. Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Wan Husain, W. A. F. (2021). Watanic jurisprudence: Articulating the legitimate elements of the basic structure of the federal constitution. *IIUM Law Journal*, 29(1), 1-28).
- Wan Ahmad Fauzi Wan Husain (2022). *Kedaulatan Malaysia Governan Utama Negara*. Abad Sinergi Sdn. Bhd. dengan kerjasama Penerbit UMP.
- Wan Husain, W. A. F. (2023). Keperlembagaan seksyen 498 Kanun Keseksaan: Analisis Jurisprudens Watan: Constitutionality of section 498 of the Penal Code: Watanic Jurisprudence analysis. *Malaysian Journal of Syariah and Law*, 11(2), 405–419. <https://doi.org/10.33102/mjssl.vol11no2.692>.
- Yeap Cheah Neo v Ong Cheng Neo* (1875) LR 6 PC 381, 394.